

10. Микієвич М. М., Яворська І. М. Правотлумачна діяльність суду Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 115(2). С. 17–22.

11. Право Европейского Союза. В 2 т. Т.2. Особенная часть: учебник для бакалавров / под. ред. С. Ю. Кашкина. 4–е изд., перерб. и доп. М.: Издательство Юрайт. 2013. 1023 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-80>

НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СКИДАННЯ РЕЧОВИН В УКРАЇНСЬКЕ ВОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Уberman В. І.

*кандидат технічних наук,
провідний науковий співробітник лабораторії формування
та регулювання якості вод
Науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут
екологічних проблем»
м. Харків, Україна*

Васьковець Л. А.

*кандидат біологічних наук, доцент,
професор кафедри безпеки праці і навколишнього середовища
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

1. Лімітування надходження забруднюючих речовин (ЗР) у водні об'єкти України шляхом правого регулювання їх скидання (головним чином із зворотною водою точкових джерел) є найбільш ефективним шляхом законодавчого забезпечення якості поверхневих вод. Сучасна українська система регулювання скидання ЗР (РСЗР) базується на застарілій та внутрішньо суперечливій постсоціалістичній еколого-правовій концепції. Таке становище не змінилося навіть після формального переходу до європейського управління водними ресурсами за басейновим принципом, головні етапи якого виконано у 2019 р. Правові норми охорони поверхневих вод від забруднення та забезпечення їх якості зосереджено в *підінститутах РСЗР* еколого-правових

комплексних інститутів якості води та її регулювання екологічного законодавства ЄС та водного законодавства України [1] відповідно. **Ядро підінституту РСЗР утворюється законодавчими вимогами до обмеження скидання (або емісії) у воду хімічних речовин (ХР), які надходять із точкових джерел, тобто лімітаційним регулюванням.** Першочерговим завданням щодо імплементації європейського підінституту РСЗР у водне законодавство України слід вважати усунення поняттєво-категоріальних розбіжностей між українським підінститутом та його європейським відповідником. Загальна структура українського РСЗР встановлена у рамковому Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ЗУПОНПС), Водному кодексі України (ВКУ), низці підзаконних нормативно-правових актів. Спеціальні вимоги містяться у суміжних законодавствах: про охорону здоров'я, про рибне господарство та інших.

2. До головних особливостей еколого-правових концепцій українського РСЗР належать наступні. **Об'єктом правового лімітування** є ЗР, які у ВКУ: 1) не мають чіткого фіксованого поділу за екологічними властивостями, поведінкою у воді та місцевими особливостями, окрім **несистемних для РСЗР** згадок про токсичні (ст. 71, 103), нафтові (ст. 100, 101), радіоактивні (ст. 36, 99, 102) та деякі ін. ХР; 2) поняття ЗР є не абсолютним, а релятивним або умовним, тобто у загальному випадку будь-яка ХР у зворотній воді не може бути наперед визнана як ЗР за її назвою або хімічною формулою без додаткових досліджень приймаючої води. У головному щодо РСЗР підзаконному акті [2, п. 4] використано поділ ЗР на **основні**, до яких належать 9 найбільш поширених у складі води речовин, та **додаткові**. **Нормативними регуляторами** у ВКУ є нормативи гранично допустимого скидання ЗР (ГДС) (ст. 1, 35), які характеризують склад зворотної води. **Метою регулювання** визначено поетапне «досягнення екологічного нормативу якості води» (ЕНЯВ) (ст. 36). Слід зазначити, що ЕНЯВ (ст. 37) є однозначним емпірико-логічним конструктом, який інтегрує у своїй структурі «науково обгрунтовані значення концентрацій забруднюючих речовин та показники якості води у водних об'єктах (загальнофізичні, біологічні, хімічні, радіаційні)». Тобто у загальному випадку ЕНЯВ характеризує **не одну, а багато ЗР** у приймаючій воді. Крім того, задекларована поетапність досягнення ЕНЯВ у ВКУ ніяк не визначається. ЕНЯВ не згадується серед екологічних нормативів у ст. 33 ЗУПОНПС. Авторами виявлено, що зазначена у ВКУ **екологічна мета** ГДС фактично змінюється чинними підзаконними актами і залишається господарською та санітарно-гігієнічною у практичній правозастосовній діяльності. Це викликано тим, що у [2, п. 3] неприпустимо викривлено мету

встановлення ГДС: до ЕНЯВ додаються «санітарно-гігієнічні норми і правила ... «які у ВКУ належать до іншої категорії екологічних нормативів. Ще більшу плутанину викликає [3, п. 18], де до санітарно-гігієнічної мети ГДС додається вимога дотримання рибогосподарських нормативів без будь-якої згадки про ЕНЯВ. В акті [4] визначено, що до промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) належать майже усі масиви поверхневих вод України. Тим самим цільові ЕНЯВ фактично замінюються на рибогосподарські ГДК. Важливою особливістю виробничих установок скидання є *властивість інженерної нерегульованості* вмісту ЗР у зворотній воді переважної більшості з них, які давно побудовано та донині існують в Україні. При періодичному перегляді (переоформленні) нормативів ГДС ця технологічна особливість *ігнорується*. Крім того, за [3, п. 16] *розрахункове визначення* лімітів правового регулювання здійснюється у напрямі ЕНЯВ → ГДС, тобто нормативи ГДС є похідними.

3. За головним документом водної політики ЄС Директивою 2000/60/ЄС (ВРД) [5] європейський підінститут РСЗР характеризується наступними концептуальними особливостями та відмінностями від українського водного законодавства. У подальшому розгляді використовуються переклади, які найбільш відповідають українській науковій термінології та суспільній практиці. *Об'єктами правового регулювання* у ВРД є «забруднювачі», тобто хімічні речовини. Зміст цього поняття є абсолютним і відрізняється від ВКУ. Забруднювачі поділяються на «пріоритетні речовини» (зокрема, «небезпечні») (ПР) та «специфічні речовини» (СР). ПР регулюються за однаковими вимогами усіма державами-членами ЄС, а СР є басейновими та локальними і можуть регулюватися за внутрішнім національним законодавством. До *нормативних регуляторів* у ВРД належать «засоби регулювання скидів» та «граничні значення викидів» (ГЗВ), друге з яких за формою збігається з ГДС. Кінцевою *метою регулювання* є «добрий хімічний стан поверхневої води», а до складових цієї мети належить «стандарт якості доквілля» (СЯД), який за еколого-правовим змістом принципово відрізняється від нормативів екологічної безпеки водокористування у ВКУ. СЯД не має аналогів у ВКУ і є суто екологічним нормативом для речовини або групи речовин, що визначає їх концентрацію, яка не має перевищуватися у воді, осадах чи біоті. На відміну від ВКУ у ВРД (ст. 10) визначено *спосіб регулювання* скидання: «комбінований підхід» (КП), за яким європейське регулювання також принципово відрізняється від українського. За КП головним засобом лімітування ПР є обмеження їх емісії до ГЗВ, які відповідають «найкращим доступним технікам» (НДТ). Поняття НДТ та ГЗВ у ВКУ відсутні. Якщо задля досягнення визначеної цілі якості або

СЯД таке обмеження виявиться недостатнім, то вимагаються більш жорсткі методи регулювання, зокрема, визначені у ст.4 Directive 2008/105/EC (ДСЯД). Зокрема, при скиданні ПР за спеціальним переліком, **надається можливість використовувати властивості прилеглої до скиду частини масиву води, так званої зони змішування (ЗЗ), для розбавлення концентрації речовини у викиді до рівня СЯД на межі поширення ЗЗ.** У цьому випадку ГДВ є найбільшим значенням, яке після розбавлення скинутою ХР водою ЗЗ забезпечує не перевищення СЯД поза ЗЗ. Наразі кількість ПР у переліку дорівнює 45, до яких додаються ще 8 речовин, що не належать до ПР і визначені іншими джерелами. Отже, ЗЗ слід визнати важливим еколого-правовим засобом та інструментом підінституту РСЗР стосовно ПР.

Пропонуються зміни у ВКУ, які дозволять максимально наблизити український еколого-правовий підінститут РСЗР до його європейського відповідника. Першими кроками у напрямі зближення мають бути зміни поняттєвого-категоріального апарату ВКУ та виправлення деяких термінологічно некоректних перекладів ВРД, а першочергові нормативні вимоги мають стосуватися: 1) визначення переліків ПР та СР для українських річкових басейнів; 2) законодавчого запровадження системи національних СЯД; 3) законодавчого запровадження та нормативно-довідкового забезпечення КП; 4) розроблення та нормативно-довідкового супроводу системи НДТ; 5) створення вимог до визначення та встановлення ЗЗ.

Література:

1. Уberman В. І., Васьковець Л. А. Поетапне наближення українського еколого-правового інституту якості вод та її регулювання до законодавства Європейського Союзу. Чаp. in book: Legislation of EU countries: history, shortcomings and prospects for the development : Collective monograph. Frankfurt (Oder) : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2019. P. 334–354. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/304678851.pdf> . (дата звернення 27.03.2021).

2. Про затвердження Порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та перелік забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується (затв. постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 1996 р. № 1100 (в редакції Постанови КМ № 1091 (1091-2017-п) від 13.12.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-96-п> . (дата звернення 27.03.2021).

3. Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами (затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня

1999 р. № 465). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-п> (дата звернення 27.03.2021).

4. Перелік промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів (їх частин). (затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 1996 р. № 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-96-п> (дата звернення: 27.03.2021).

5. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text (дата звернення 27.03.2021).

6. Directive 2008/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008, on environmental quality standards in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/105/oj> (дата звернення 27.03.2021).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-81>

МІЖНАРОДНІ РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ТА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Щерба В. Ю.

магістр права,

уповноважена з антикорупційної діяльності

*Державної установи «Територіальне медичне об'єднання
Міністерства внутрішніх справ України по Вінницькій області»
м. Вінниця, Україна*

Міжнародна спільнота розглядає поняття «корупція» як комплексне, соціальне, економічне, політичне та культурне явище, яке справляє негативний вплив на всі сфери людського життя, у тому числі порушення основних прав людини та громадянина, спотворення демократичних процесів у державі, створення реальної загрози національній безпеці та перешкод для нормального розвитку демократичних країн світу.

В силу свого складного та комплексного характеру питання протидії та боротьби з корупцією регулюється нормативно-правовими актами міжнародного універсального, регіонального та національного рівнів. Акти універсального та регіонального рівнів, де визначені основні правила, механізми та принципи протидії та боротьби з корупцією, зазвичай містять у собі обов'язки або рекомендації для їх застосування державами у національних антикорупційних законодавствах.